

GAZİ EDHEM PAŞA

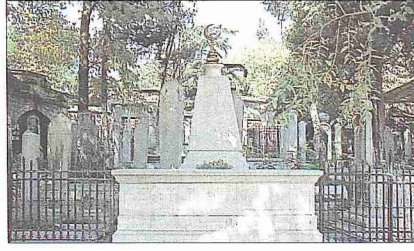
(1844-1909)

**Osmanlı orduları başkumandanı
ve Harbiye nâzırı.**

12 Ağustos 1844'te İstanbul'da doğdu. Babası gümrük memuru Mustafa Ferhad Efendi'dir. 1863'te Harbiye ve Erkân-ı Harbiyye Mektebi'nden mülâzım-ı sâñî olarak mezun oldu. Piyade mülâzımlığıyla askerî hizmete girdikten sonra II. Abdülhamid'in maiyeti arasında yer aldı; Harbiye nâzırı yaverliğinde bulundu. Rumeli ve Sırbistan'da çeşitli askerî görevler yaptı. 1876-1877 Osmanlı-Sırp harbinin ardından 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşına miralay rütbesiyle katıldı ve Dubnik çatışmasında başından yaralandı. Plevne muharebeleri sırasında Griviça mevki kumandanlığında bulundu ve yararlılıklarından dolayı rütbesi livâlîğe yükseltildi.

1877-1878 Osmanlı-Rus harbinden sonra ferik rütbesiyle Kosova ve Üsküp valiliklerine getirilen Edhem Paşa, Arnavutluk'ta çıkan karışıklıklar sırasındaki etkili tedbirleri ve icraatları ile dikkatleri üzerine topladı. Üsküp'ten sonra Beyrut valiliğine tayin edildi; ardından Adana ve havalisi umum kumandanlığına getirildiyse de padişahı öfkelenidiren bir hareketi üzerine kumandan olarak Halep'e gönderildi. Havran Vak'ası'nda Dürziler'e, Zeytun olayında ise Ermeniler'e karşı kullanılan askerî kuvvetin kumandanlığını yaptı. Girit'te kumandanlığı sırasındaki davranışlarıyla olayların yatıştırılmasında rol oynadı ve Kostaki Antopolo Paşa'nın adada asayışı sağlamasında yardımcı oldu. Burada gösterdiği hizmetlerinden dolayı rütbesi müşirliğe yükseltildi (1895).

1897 Osmanlı-Yunan savaşı başlayınca Alasonya ordu kumandanlığından Osmanlı ordusu başkumandanlığına getirildi. Diğer kıdemli paşalar dururken Ed-



Gazi Edhem Paşa'nın mezarı - Eyüp / İstanbul

hem Paşa'nın başkumandanlığa tayini gerek yurt içinde gerekse yabancı ülkelerde hayretle karşılandı. Emrindeki Osmanlı ordusu ile, Yunanistan'a karşı savaş ilân edilmesinin ertesi günü (18 Nisan 1897) Milona Savaşı'nı kazanan Edhem Paşa 25 Nisan'da Yenişehir'i, 12 Mayıs'ta Tırhala'yı ele geçirdi. 17 Mayıs'ta Dömeke Meydan Muharebesi'nde Yunanlılar'ı büyük bir bozguna uğrattı. Alman kurmaylarının "altı ayda geçilemez" diye rapor verdikleri Termopil Geçidi'ni 24 saatte aşarak Atina yolunu açtı. Muharebenin başından beri elde ettiği başarıların yanında gösterdiği sadakat ve cesaretinden dolayı "gazi" unvanına lâ-yık görüldü ve padişahın bir ihsanı olarak kendisine murassa' imtiyaz nişanı verildi.

Bu başarılarından sonra askerî teftiş komisyonu başkanı iken II. Meşrutiyet'in ilânı ile 1908'de Âyan Meclisi âzâlığına getirilen Gazi Edhem Paşa, hastalığına rağmen II. Abdülhamid tarafından Otuzbir Mart Vak'ası'ndan (13 Nisan 1909) bir gün sonra kurulan Tevfik Paşa kabinesinde Harbiye nâzırlığına tayin edildi. Askerlerin Hareket Ordusu'na karşılık vermeden silâhı bırakmalarında büyük gayretleri görüldü. Bu görevinde ancak iki hafta kalabildi. Sağlığı bozulduğundan Mısır'a gitti ve çok geçmeden 17 Aralık 1909'da orada vefat etti. Cenazesi İstanbul'a getirilerek Eyüp'te defnedildi.

Edhem Paşa'nın kabiliyet ve karakteri hususunda bazı yabancı askerî erkân olumsuz görüş belirtmişler; herkesin iyiliğini isteyen, hâkimiyet kurmaya çalışan ve tedbirli davranan bir yapıya sahip olmaktan ziyade çekingen ve gelecekte endişe eden biri olduğunu söylemişlerdir. Gerçekte ise Edhem Paşa cesur, tecrübeli, tedbirli ve temkinli, harp usulünü bilen, kumanda sorumluluğuna sahip bir askerdir. Kumanda yetene-

Gazi
Edhem
Paşa**GAZİ EVRENOSOĞLU CAMİİ ve TÜRBESİ**

ğini Dömeke Meydan Muharebesi'nde göstermiş ve elde ettiği galibiyetle yerli ve yabancı otoritelerin takdirini kazanmıştır. Bunun yanında bastırmakla görevlendirildiği karışıklıklar ve isyan hareketlerindeki başarıları ile de dikkati çekmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bigham, *Teselya'da Osmanlı Ordusuyla* (trc. Cemâleddin), İstanbul 1315, s. 56-61; Abdi Tevfik, *Devlet-i Aliyye ve Yunan Muharebesi Hakkında Müdâvele-i Efkar*, İstanbul 1315, s. 223; Süleyman Tevfik, *Teselya'da Bir Cevelân*, İstanbul 1315, s. 27; a.mlf. — Ubâde Zühdî, *Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye ve Yunan Muharebesi*, İstanbul 1315, s. 32-34, 234, 341; Vecihî ve rüfekaşı, *Musavver Târîh-i Harb*, İstanbul 1315, s. 84, 119, 157; Müstecâbizâde İsmet Bey, *Muvaffakiyyet-i Osmâniyye yahut Yâdigâr-ı Zâfer*, İstanbul 1315, s. 3; E. Bartlet, *Teselya Meydan-ı Harbinde* (trc. M. Ekrem — F. İskender), İstanbul 1315, s. 29-30, 49-55, 64, 84, 124; E. Driault, *Şark Meselesi* (trc. Köprülüzâde Mehmed Nâfiz), İstanbul 1325, s. 358-360; Goltz Paşa, *Osmanlı Yunan Seferi* (trc. Yakup Şevki), İstanbul 1326, s. 18-20, 67-70, 226; Ahmet Refik [Altınay], *Abdülhamid-i Sâñî ve Devri Saltanatı*, İstanbul 1327, III, 938; Tahsin Paşa, *Sultan Abdülhamid, Tahsin Paşa'nın Yıldız Hatıraları*, İstanbul 1990, s. 66, 212; Karal, *Osmanlı Tarihi*, V, 237; VIII, 112, 116-117.



MEHMET METİN HÜLÂĞÜ

GAZİ EVRENOS BEY

(ö. 820/1417)

**Rumeli'nin fethinde önemli rol oynayan
akıncı beyi ve Evrenosoğulları
ailesinin kurucusu
(bk. EVRENOSOĞULLARI).**

**GAZİ EVRENOSOĞLU CAMİİ
ve TÜRBESİ**

**Günümüzde
Yunanistan sınırları içinde kalan
Yenice-i Vardar'da
ilk Osmanlı dönemine ait
cami ve türbe.**

Osmanlı Devleti'nin erken döneminde Rumeli'nin fethinde büyük hizmeti olan akıncılardan Evrenos Bey ve oğullarının esas vakıflarının bulunduğu Yenice-i Vardar'daki (Giannitsa) külliyesi hakkında yeterli bilgi yoktur. Gurbette kalan birçok benzeri gibi yok edilmeye mahkûm olan bu tarihî eserlere dair elde edilebilen bilgilere göre, Gazi Evrenos Bey Yenice-i Vardar'da cami, imaret ve medreseden oluşan bir külliye yaptırdığı gibi oğullarından Ali Bey'in oğlu Şemseddin Ahmed Bey de aynı kasabada bir kül-